

KKV-K FEJLESZTÉSI FORRÁSAINAK HATÁSVIZSGÁLATA

DÁNIEL ZOLTÁN ANDRÁS¹ – MOLNÁR TAMÁS²

Összefoglalás:

Magyarországon a KKV-k száma a magyarországi vállalkozások számához képest magasnak mondható (99% feletti), foglalkoztatás szempontjából is jelentős szerepük van, hiszen a munkaképes lakosság mintegy 2/3-ának biztosítanak megélhetést. Ennek tükrében fontosnak érezzük annak vizsgálatát, hogy milyen lehetőségeik vannak a túlélésre, fejlesztésre. A 2004-es EU csatlakozás óta számtalan fejlesztési program helyezi a hangsúlyt a KKV-k eszköz- és humántőke fejlesztésére. Célunk annak a vizsgálatát, hogy ezek a programok mennyire váltották be a hozzájuk fűzött reményeket. Ehhez elsősorban azt kívánjuk bemutatni, hogy a kötelezően megadott és teljesített indikátorokon kívül mely mutatószámokkal mérhető az egyes vállalkozások által elköltött fejlesztési pénzek közvetlen és közvetett hatása. Munkánk elsősorban e mutatószámok elméleti fejlesztésére és bemutatására irányul. Célunk olyan mutatószámok kidolgozása, amelyek a későbbiekben alkalmasak lehetnek gyakorlati tesztlésre és előrejelző következtetések levonására.

Kulcsszavak:

KKV, fejlesztési forrás, hozzáadott érték.

Summary:

In Hungary, the number of SMEs are quite high (over 99%) and they have a significant role in employment because providing a livelihood 2/3 of the working population. Against this background, we feel it important to examine the possibilities of survival and development. Since joining the EU in 2004, many development programs focuses on the SME assets and human capital development. Our goal is to examine to what extent these programs prove to expectations. To do this, first of all, we want to show that, apart from the specified indicator and settled through direct and indirect impact indicators that can be measured by the individual companies spent development money. Our work is mainly theoretical development and demonstration aimed at those measurements. Our goal is to develop indicators that could later be used for testing and to draw practical conclusions forward.

Keywords:

SME, resources, added value.

Bevezetés

Tanulmányunkban egy olyan későbbi kutatást kívánunk megalapozni, amely felmérni hivatott a kis- és középvállalkozások által felhasznált támogatások hatását, illetve a fejlesztések eredményeit. Elemzésünket a kis- és középvállalkozások helyzetére, valamint az általuk elnyert kohéziós és strukturális forrásokra fókuszáljuk, érintve az egyes források felhasználását. Végezetül fejlesztési források indikátoraival párhuzamosan és építve rájuk megfogalmazzuk azokat a mérési lehetőségeket és módszertanokat, amelyek alkalmasak lehetnek későbbi elemzésekre és vizsgálatokra.

A kis- és középvállalkozások helyzete

A hazai kis- és középvállalkozások a rendszerváltást követő években jellemzően a kevés tapasztalattal bíró, az üzleti folyamatokkal kevésbé tisztában lévő vállalkozásoktól mára már olyan önálló szektorra váltak, amelyek elkezdtek csökkenteni lemaradásukat az Európai Unió kisvállalkozóihoz képest. A szektorjellemző számadatai szerint a kis- és középvállalkozások aránya az összes vállalkozás 99,9 százaléka. Alkalmazottaik aránya az

¹ Gazdasági tanár, Pannon Egyetem Alkalmazott Gazdaságtan Tanszék: zoltan_daniel@gtk.uni-pannon.hu.

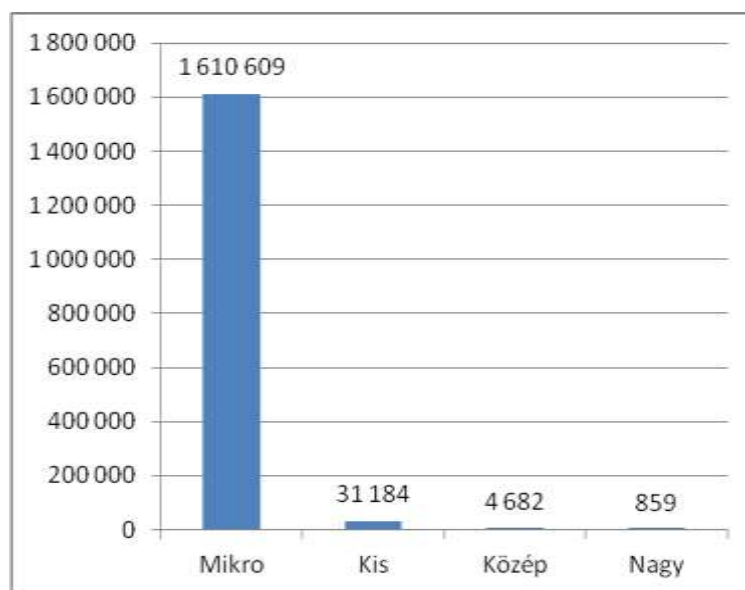
² Tanszékvezető egyetemi docens, Phd habil, Pannon Egyetem Alkalmazott Gazdaságtan Tanszék: molnar.tamas@gtk.uni-pannon.hu.

összes vállalkozás 74,1 százaléka, miközben az összes vállalkozás árbevételének csupán 58,7 százalékaival, a hozzáadott érték 54,5 százalékaival rendelkeznek, és export értékesítésük aránya is csupán 25,2 százalék. (www.ksh.hu alapján) A hazai kkv-k jövedelemtermelő képessége azonban mindössze egytizede az EU15-ök átlagának. A vállalkozásoknak csupán 20-22 százaléka bankképes, miközben az uniós arány 70-85 százalék. (Vörös, 2012)

Kijelenthetjük, hogy a kis- és középvállalkozásokat magas munkaerő- és alacsony tőkeintenzitás jellemzi, hiszen a foglalkoztatásból magasabb arányban részesednek, mint az elért árbevételből vagy a hozzáadott érték termeléséből (Papanek et al, 2009). A vállalkozások mintegy 40 százaléka társas vállalkozás (teir.vati.hu alapján), a fennmaradó részt az egyéni vállalkozások teszik ki. Utóbbiakkal jellemzően a mikrovállalkozások között találkozhatunk. A kis- és középvállalkozásokon belül 5 százalék alatti az arányuk.

1. ábra

Működő magyarországi vállalkozások méret szerinti megoszlása (2012)

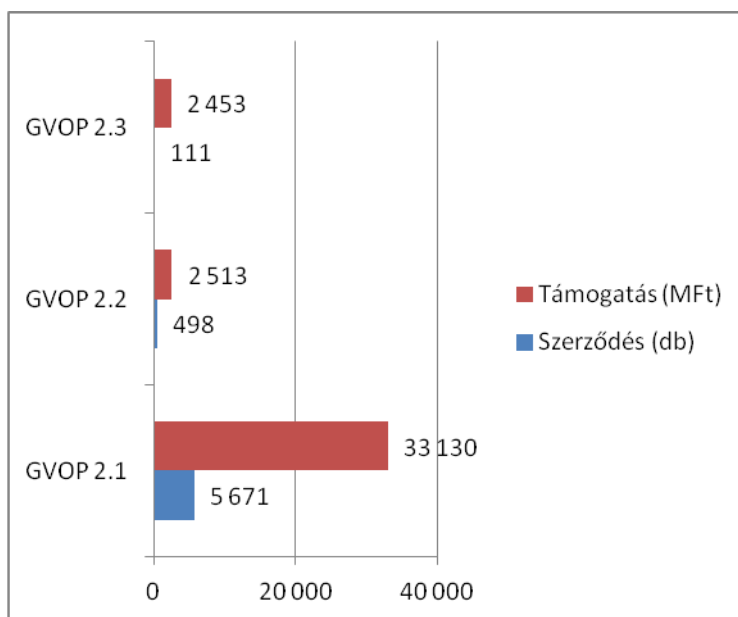
Forrás: www.ksh.hu alapján saját szerkesztés.

KKV-k által igénybe vehető fejlesztési források 2004-2006 közötti időszakban

Magyarország Európai Unió csatlakozása után jogosult lett az Európai Unió kohéziós és strukturális alapjaiból érkező források igénybevételére. Az egyes operatív programok pályázati kiírásaira mintegy 43.000 pályázat érkezett be, az igényelt támogatás meghaladta az 1.500 milliárd forintot. Ebből az igényből végezetül 19.242 pályázó 690 milliárd forintot „vihetett haza”. A legnagyobb arányban a Humánerőforrás-fejlesztés operatív program részesült 28 százalékkal. Ezt követte 21 százalékkal a gazdaságfejlesztés operatív program. Utóbbiból a kis- és középvállalkozások fejlesztésére 38 milliárd forint jutott, ez az összeg 6280 vállalkozás között oszlott meg. Az említett GVOP 2.1, 2.2 és 2.3 programok céljai alapvetően a vállalkozások feltőkésítésével, valamint termelőeszközeik modernizációjával foglalkoztak. A megítélt források további tervezett hatásai voltak a kis- és középvállalkozások működési feltételeinek javítása, a foglalkoztatásban betöltött szerepük erősítése, valamint a piacra – kiemelten az exportpiacra – való jutásuk támogatása.

2. ábra

A GVOP 2. prioritás statisztikai adatai

Forrás: www.nfu.hu alapján saját szerkesztés

A programok elemzése azt mutatták meg, hogy a fejlesztési források pozitív és negatív hatásokkal is jártak. Pozitív hatások között említhetjük azt, hogy a támogatásban részesülő vállalkozások a forrás hatására előrehozták tervezett beruházásaikat, de ennek negatív eredménye az lett, hogy az előrehozás következményeként a beruházási tevékenységük lecsökkent. A támogatott vállalkozások eszközállományuk több mint egyharmadának megfelelő többletberuházást hajtottak végre. A fejlesztések multiplikáló hatása is tetten érhető az elemzések során, hiszen 1 egységnyi támogatás átlagosan nézve 1 egységnyi többlet- magánberuházást indukált. Számszerűsítve ez azt jelenti, hogy a gazdaságfejlesztési operatív program hatására mintegy 88 milliárd forint többletberuházás következett be a kis- és középvállalkozásoknál (GVOP 2.1.1 - Értékelő jelentés, 2010). További pozitív eredmény, hogy átlagosan 1,85-el nőtt a foglalkoztatottak száma, és mindezek ellenére az egy foglalkoztatottra jutó tőkeállomány is növekedett. Utóbbiból az következik, hogy a tőkeállomány növekedése meghaladta a foglalkoztatotti létszám növekedését.

KKV-k által igénybe vehető fejlesztési források 2007-2013 közötti időszakban

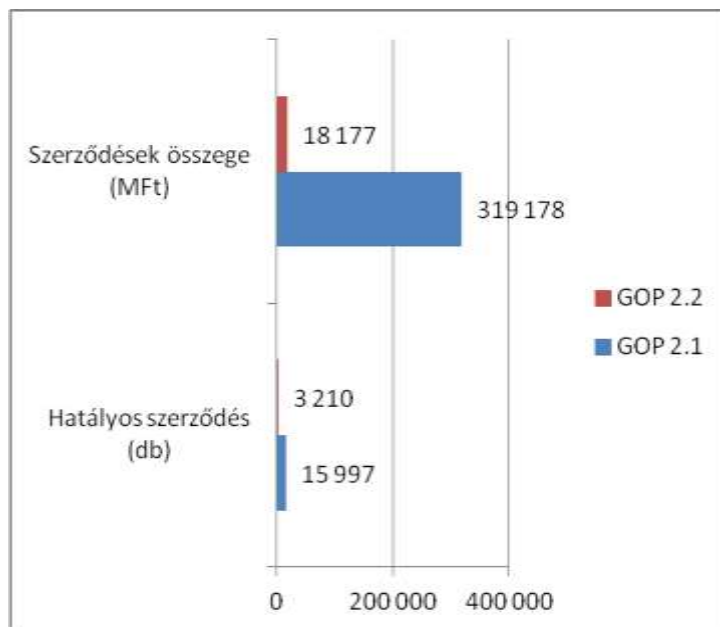
A csatlakozás utáni második tervezési időszakban a kis- és középvállalkozások a regionális operatív programokból, valamint a gazdaságfejlesztés operatív programból részesülhettek támogatásban. Előbbiek jellemzően az innovációra, az üzleti infrastruktúrára, az ipari parkokra helyezték a hangsúlyt. Míg utóbbiak a vállalkozások (kiemelten a KKV-k) komplex fejlesztésére helyezték a hangsúlyt. Céljuk a vállalkozások szervezetfejlesztése (GOP 2.2), valamint a KKV-k technológiai korszerűsítése (GOP 2.1). A gazdaságfejlesztés operatív program alapvető céljai között négy célt emelhetünk ki, ezek:

- kutatásfejlesztési és innovációs kapacitás növelése
- vállalati kapacitások komplex fejlesztése

- az üzleti környezet fejlesztése
- a KKV-k finanszírozási forrásokhoz való fejlesztése.

3. ábra

A GOP 2. prioritás statisztikai adatai (2013 május)

Forrás: www.nfu.hu alapján saját szerkesztés.

A GOP fejlesztési céljaira a tervezési időszakban 3363 millió euró állt rendelkezésre, ennek 39,1 százaléka, azaz mintegy 1300 millió euró jut a vállalkozások komplex fejlesztésére. Kutatásunk során a GOP 2.1 prioritáson belül a GOP 2.1.1/A pályázati kiírással foglalkozunk részletesen. Azért ezt a kiírást választottuk, mert nagyságrendileg is kiemelkedő a GOP 2.1-en belül a teljes támogatási összeg 42 százaléka erre a konstrukcióra került kifizetésre. A választás másik oka, hogy ez a pályázati kiírás 2007 és 2011 között minden évben kiírásra került, ami lehetővé teszi az időbeli eltérések vizsgálatát is.

A GOP 2.1.1/A támogatási konstrukció

A GOP 2.1.1/A kiírás a mikro- és kisvállalkozások technológiai fejlesztése megnevezést viseli. Alapvető célja a mikro- és kisvállalkozások jövedelemtermelő képességének növelése, azok technológiai fejlesztésén, korszerűsítésén keresztül. A célt jellemzően új vagy három évnél nem régebbi használt eszköz beszerzésén keresztül kívánja támogatni. A pályázati kiírás 2007 és 2011 között minden évben nyitva volt, így az egyes évek feltételrendszere és elvárásai rendelkezésünkre állnak.

A pályázati kiírás legjellemzőbb indikátora egy év kivételével az éves nettó árbevétel növekménye. Az indikátor neve nem változott az évek során, azonban a gazdasági környezet változásával a mértéke jelentősen csökkent. Míg a 2007-es kiírás esetén még 15 százalékos nominális- vagy 8 százalékos reálnövekedés volt az elvárás, 2010-ben már elegendő volt az árbevétel 10 százaléka, illetve 5 százaléknál nem nagyobb mértékű csökkenését vállalni. A differenciálást az Útmutató mellékletében található településlista alapján kellett elvégezni. A magasabb árbevétel-csökkenés azon településeken volt engedélyezett, amelyek szerepelnek a kedvezményezett térségek besorolásáról szóló 311/2007 (XI.17.) Kormányrendelet

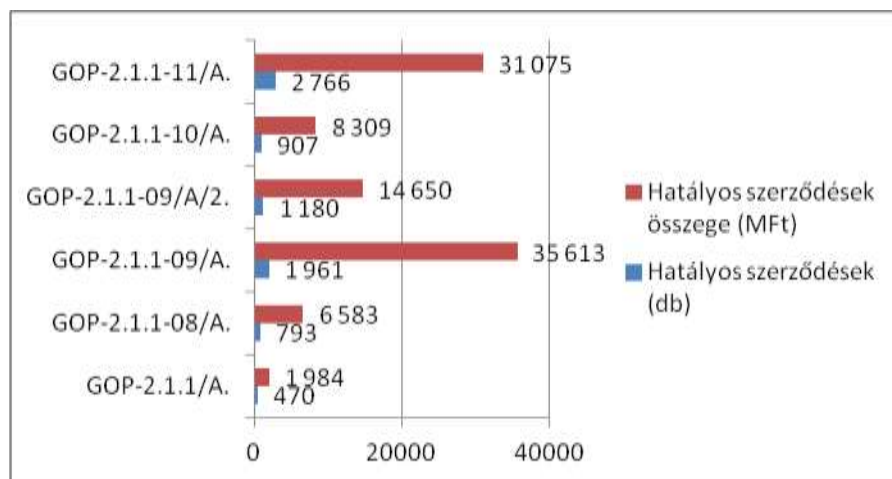
mellékletében meghatározott 33 komplex programmal segítő kistérség települései között. Ebben az évben a pályázó az árbevétel növekedésén kívül már választhatta a dolgozói létszám szinten tartását is indikátornak.

A pályázati kiírás támogatási összege szintén változott a kiírások során. A minimum összeg 1 millió forint maradt, a maximum összeg 10 millió forintról 50 millió forintra növekedett. A konstrukció támogatási intenzitása 30 és 50 százalék között mozog, a legalacsonyabb Nyugat-Dunántúl tervezési régióban, a legmagasabb pedig az Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Alföld és Dél-Dunántúl régiókban. A kiírásra közepes vállalkozások is pályázhattak, azonban a mikro- és kisvállalkozások esetében az intenzitás további 20 százalékkal volt növelhető. Látható tehát, hogy a kiírás támogatási intenzitása figyelembe vette a vállalkozások méretéből és a vállalkozások működési térségéből fakadó különbözőségeket jobban támogatva az alacsonyabb gazdasági eredményekkel rendelkező térségből pályázó mikro- és kisvállalkozásokat.

2007 és 2010 között 13.271 vállalkozás pályázott a GOP 2.1.1/A kiírások valamelyikére. Teljes forrásigényük 163 milliárd forint volt. A pályázók 61 százaléka sikeres pályázatot tudhat magáénak mintegy 98 milliárd forint értékben. A különböző évek adatait a következő ábra szemlélteti.

4. ábra

A GOP 2.1.1/ konstrukció statisztikai adatai (2013 május)

Forrás: www.nfu.hu alapján saját szerkesztés.

A fejlesztések lehetséges mérőszámai

Az előbbieken láthattuk, hogy a pályázati kiírás elemzése során kettő különböző mérőszámmal találkozhattunk. Az egyik az árbevétel növekedése, illetve minél alacsonyabb csökkenése volt, míg a másik mérőszám a munkavállalói állomány megtartásához kapcsolódott. Kutatásunk során ezt a két mérőszámot tekintettük kiindulópontnak és a következő lehetséges mérőszámokat nevezzük meg. Az egyik lehetséges mérőszám a személyi jellegű ráfordításokkal kapcsolatos. Azt kívánjuk mérni, hogyan változott reálértéken a fejlesztési forrással támogatott mikro-, kis- és középvállalkozások reálértéken vizsgált személyi jellegű ráfordítás-állománya a bázisévhez képest. Bázisévnek minden esetben a fejlesztés befejezését megelőző évet tekintjük, tehát amennyiben az adott vállalkozás 2008-ban nyert fejlesztési forrását 2009-ben realizálta, tehát hajtotta végre a

fejlesztést, 2008-at fogjuk bázisévnek tekinteni és ehhez mérjük a 2009-es és a 2010-es adatot. A mérés során figyelembe vesszük az inflációt és a járulékok változását.

Másik tervezett mérőszámunk a hozzáadott érték növekedése. Azért választottuk ezt a mérőszámot, mert meg szeretnénk vizsgálni, hogyan hatott a vállalkozás hozzáadott érték változására az elnyert pályázati forrás és a belőle megvalósított beruházás. A hozzáadott érték számítására az adózás előtti eredmény+értékcsökkenési leírás+személyi jellegű ráfordítások összefüggést javasoljuk, ami egyrészt könnyű és gyors számításokat tesz lehetővé, másrészt az adatok hozzáférhetők az egyes vállalkozások beszámolóiból. Ez utóbbi ok miatt későbbi kutatásunkat kizárólag társas vállalkozások bevonásával kívánjuk elvégezni.

A kutatás tervezett módszertana

A későbbi kutatásunk során elsődleges célunk a kutatási adatbázis összeállítása. Ennek egyik pillére a GOP 2.1.1/A győztes vállalkozásainak kigyűjtése. Ennek során meghatározzuk azon társas vállalkozások körét, akik az adott pályázati konstrukció valamely évében nyertes pályázatot tudhatnak magukénak, továbbá az elnyert pályázati összeget és a kapcsolódó támogatási intenzitást, valamint a projekt befejezésének idejét. Ezek az adatok elérhetők a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség oldalán. A kutatási adatbázis második pillére a győztes vállalkozások beszámolóinak vizsgálata és a szükséges adatok kigyűjtése. A beszámolók adatai szintén nyilvánosak és elérhetők az e-beszámoló oldalon. Vállalkozásonként három évi adat szükséges a tervezett kutatás elvégzéséhez. Az említettek szerint bázisévnek tekintjük a fejlesztés befejezését megelőző évet, szükséges még a fejlesztés éve, valamint a fejlesztést követő év adathalmaza is. A szükséges adatok: értékesítés nettó árbevétele, valamint mérlegfőösszeg a KKV besoroláshoz, továbbá a hozzáadott érték számításához az adózás előtti eredmény, a személyi jellegű ráfordítás, valamint az értékcsökkenési leírás. A kutatás során kizárólag olyan projekteket vesszük figyelembe, amelyek 2011-ig véget értek, hiszen az ezt követő évben véget ért projektek esetén a megvalósítást követő év már 2013, amely beszámoló-adatai csak 2014 májusában érhetők el. Az előzetes adatok alapján mintegy 4000-4500 elemű adatbázis elemzését kezdhetjük majd el.

Tervezett eredmények

A fent említett adatbázis összeállítása számtalan elemzési lehetőséget nyújt. A legfontosabbak az elnyert támogatás és a hozzáadott érték közötti összefüggést vizsgálja. A változás tervezett viszonyítási alapja a GDP. Azt kívánjuk vizsgálni, hogy az átlagoshoz képest okozott-e pozitív változást az elnyert pályázati forrás. Feltételezésünk szerint a bevont forrás az átlagosnál magasabb hozzáadott értéknövekedést indukál.

További elemzési lehetőség nyílik területi összehasonlítások során. Itt azt kívánjuk vizsgálni, milyen összefüggés van a térség fejlettségi szintje és a forrásbevonás hatékonysága között. Azt feltételezzük, hogy a fejlettebb régiók forrásbevonási képessége magasabb a fejletlenebb régiókéknál, azaz a területi egyenlőtlenségeket ez a konstrukció nem volt képes megszüntetni, annak ellenére, hogy a támogatási intenzitás segítségével pozitívan diszkriminálta a fejletlenebb konvergencia-régiókat.

Irodalomjegyzék

- Papanek G. – András Z. – Borsi B. – Farkas L. – Némethné P. K. – Viszt E (2009): A mikro-, kis- és közepes vállalkozások növekedési feltételei, Budapest.
- Vörös Mária: Állami támogatás a magyar kkv-szektorban: miből mennyi jut?, elérhető: <http://www.penzugyiszemle.hu/vitaforum/allami-tamogat-as-a-magyar-kkv-szektorban-mibol-mennyi-jut?pagenum=1> (letöltés ideje: 2013 május).
- 2004–2006 statisztikai adatok: http://emir.nfu.hu/nd/kozvel/?link=kozv_1_1 (letöltés ideje 2013. május).
- Gazdaságfejlesztés Operatív Program, 2007.
- 2007–2013 statisztikai adatok: http://emir.nfu.hu/nd/kozvel/?link=umft_1_1 (letöltés ideje: 2013 május).
- GVOP 2.1.1 Értékelő jelentés, 2010.
- A GOP-2.1.1/A konstrukció pályázati dokumentációi
- GOP-2.1.1/2007: <http://www.nfu.hu/doc/9> (letöltés ideje: 2013. május).
- GOP-2.1.1/2008: <http://www.nfu.hu/doc/938> (letöltés ideje: 2013. május).
- GOP-2.1.1/2009: <http://www.nfu.hu/doc/1389> (letöltés ideje: 2013. május).
- GOP-2.1.1/2009/2: <http://www.nfu.hu/doc/2050> (letöltés ideje: 2013. május).
- GOP-2.1.1/2010: <http://www.nfu.hu/doc/2268> (letöltés ideje: 2013. május).
- GOP-2.1.1/2011: <http://www.nfu.hu/doc/2696> (letöltés ideje: 2013. május).